

Ob ravnanju pristojnih služb, ki so v delu gozda na Rožniku, kjer je lastnica Mestna občina Ljubljana, poskrbele za sečnjo vseh večjih dreves na območju južnega pobočja pod vodo-hramom, je prvi vtis katastrofalen. Iz parka gozdnega značaja s krasnimi visokoraslimi drevesi in lepo urejenimi sprehajalnimi potmi med njimi je ostala »oskubljen golčava« ter razsute poti. (Iz pisma Martine Lipnik.)

Dr. Nike Kranjc je v 75-letni zgodovini Gozdarskega inštituta Slovenije z letošnjim februarjem postala prva ženska na mestu direktorice. Multimedijški center Radiotelevizije Slovenije je 8. marca objavil pogovor z njo. Že na njegovem začetku je morala opredeliti svoje stališče o goloseku na Rožniku, ki je povzročil prizadete odzive Ljubljank in Ljubljančanov:

»Moje osnovno izhodišče je, da je treba z gozdom gospodariti. Toda gozd na Rožniku je umeščen v mesto, zato je to gozd mešanov, čeprav je večinoma v zasebni lasti in v lasti Mestne občine Ljubljana. Vanj dnevno zahaja na tisoče obiskovalcev, zato ima posebno vlogo. Ko se je začelo govoriti o poseku, je bilo moje prvo vprašanje, ali je gozdarska stroka naredila kakšno strokovno napako v postopku. Po pogovoru z Zavodom za gozdove lahko rečem, da strokovne napake ni bilo. Ko smo postopke pregledali, smo ugotovili, da je šlo za normalno gospodarjenje z gozdom. Res pa je, da je bil spregledan širši pomen tovrstnega gozda, pri katerem gospodarska vloga ni na prvem mestu, ampak sta v ospredju njegova socialna in rekreacijska funkcija. Po mojem mnenju je bila edina napaka, ki jo v gozdarstvu zelo velikokrat naredimo, da smo spregledali ljudi, ki so čustveno navezani na ta gozd. Spregledali smo, da v bistvu ni pomembno le, ali so bili postopki pravilno izpeljani oziroma ali smo se strokovno pravilno odločili za posek, pomembna so tudi čustva. Zelo se strinjam z eno od Ljubljank, ki je v nekem intervjuju rekla: 'To je gozd Ljubljančanov, to je naš gozd, zato želimo vedeti, kaj se z njim dogaja.' Mislim, da smo tu spet nekako pogrnlili. Mislim, da bi tisti, ki so odgovorni za ta gozd, lahko vanj morda posegli malo bolj dolgoročno. Posek na Rožniku je bil način gospodarjenja, ki sledi gozdarski doktrini. A morali bi razumeti tudi čustva ljudi, ki gozd obiskujejo, in morda ne posekati vsega naenkrat, ampak npr. v naslednjih dveh letih, z bistveno bolj intenzivno kampanjo ozaveščanja ljudi o tem, zakaj je posek potreben.«

Odgovor je pomemben, ker Nike Kranjc v njem problematizira gozdarsko stroko (oziroma védo, torej znanost). Problemizira pa ne njene strokovnosti – po pogovoru z Zavodom za gozdove je ugotovila, da strokovne napake ni bilo –, ampak njeno »slepoto« za človekov odnos do gozda –, po njenem mnenju je bila edina napaka, ki je pogosta v gozdarstvu, da smo spregledali ljudi, ki so čustveno navezani na ta gozd.

Spregledali smo, da v bistvu ni pomembno le, ali so bili postopki pravilno izpeljani oziroma ali smo se strokovno pravilno odločili za posek, pomembna so tudi čustva. V strokovnem jeziku povedano: spregledan [je bil] širši pomen tovrstnega gozda, pri katerem gospodarska vloga ni na prvem mestu, ampak sta v ospredju njegova socialna in rekreacijska funkcija. Skratka: stroka ima lahko svoj »prav«, toda ta »prav« ima v človekovem bivanju omejeno vrednost.

Na tem mestu se moramo za trenutek dotakniti jezika. Strokovna besedna zveza *socialna in rekreacijska funkcija* – intervjuvanka je z njo sicer želela poudariti človekov *čustveni odnos* do gozda na Rožniku, ki ga stroka »spregleduje« – kaže, da je v strokovni jezik »vpisana« instrumentalnost, »vpisan« ideološki pogled, za katerega sta svet in življenje »reducirana« na sredstvo, v tem primeru tudi človeškost sama. Natančneje povedano: gozd sam na sebi »nima« socialne in rekreacijske »funkcije«, nima nobenega takega »namenja«. Ni »zato« na svetu. Gozd o tem »zato« »nič ne vé«, on biva – živi in umre. Socialno in rekreacijsko »funkcijo« gozdu pripisuje človek, človek ga tako »instrumentalizira« v svoje namene, si ga »podredi«, »preoblikuje« po svojih potrebah. Instrumentalnost je najjasnejša pri gospodarski »vlogi« gozda – človek ga goji zato, da izkorišča les za predelavo in prodajo. Toda Nike Kranjc ne uporablja samo strokovni, instrumentalni jezik. Pri gozdu na Rožniku »gospodarska vloga ni na prvem mestu, ampak sta v ospredju njegova socialna in rekreacijska funkcija«, ali drugače povedano, ljudje so »čustveno navezani na ta gozd«. Nike Kranjc tako rekoč v isti sapi uporablja in na neki način spontano, samodejno »izenačuje« dva jezika. Malce poenostavljeno rečeno, kot da je vseeno, ali rečemo v strokovnem jeziku, da pri gozdu na Rožniku prevladuje njegova »socialna in rekreacijska funkcija«, ali pa v običajnem, vsakdanjem jeziku, da so ljudje »čustveno navezani na ta gozd«, ali še bolj preprosto, da imajo ljudje gozd na Rožniku enostavno »radi«. Toda izbira jezika ni nič poljubnega. Jezik ni »oblačilo« misli, jezik je *misel sama* – drugače povedano: misel nastaja in obstaja le v jeziku. Zapisano ali izgovorjeno že »misli«, tudi če človek misli, da ni mislil takó, kot je zapisal ali govoril. Strokovni (znanstveni, upravni) jezik je – kot smo videli – vedno instrumentalni (Francis Bacon, 1561-1626, je leta 1592 *V hvali védenju* novoveški znanosti začrtal pot: »Premoč človeka tiči v védenju [...]. [...] [Naravi] moramo pustiti, da nas vodi pri iznajdevanju, zato da bi ji zapovedovali v praksi.«), vsaj zapisana stavka v običajnem, vsakdanjem jeziku pa to nista: izražata le človekovo sočutno bivanje z naravo na Rožniku. Začetek *Evangelija po Janezu* je v svoji mnogopomenski mitični govorici poveden: »V začetku je bila Beseda [...]. Vse je nastalo po njej

in brez nje ni nastalo nič, kar je nastalo.« Čeprav izbira obeh jezikov (strokovnega in vsakdanjega) ni nič poljubnega, pa to ne pomeni, da na neki način ne moreta sobivati. To misel je v svoji knjigi *Resnica in metoda* (v izvirniku je izšla leta 1960, v slovenskem prevodu pa leta 2001) nazorno izrazil nemški filozof Hans-Georg Gadamer (1900-2002): »Sonce tako za nas še vedno zahaja, čeprav je Kopernikova razlaga sveta postala sestavni del našega vedenja. Očitno je povsem združljivo med seboj, da se oklepamo videza, obenem pa v svetu razuma vemo za njegovo sprevrženost. In ali ni tako, da pri teh slojevitih življenjskih razmerjih kot dejavnih pomiritev in posredovanja dejansko sodeluje jezik? Naše govorjenje o sončnem zahodu gotovo ni samovoljno, temveč izreka to, kar je dejansko videti. Tako se stvar kaže nekomu, ki se ne premika. Sonce je tisto, ki nas obsije s svojimi žarki in nato zatone. Zato je sončni zahod za naš pogled resničnost. (Je ‚bivanjsko relatičen‘.) Od te razvidnosti pogleda pa se lahko misleč osvobodimo s konstruiranjem nekega drugega modela, in ker to zmoremo, lahko izrečemo tudi razumski uvid Kopernikove teorije. Toda z ‚očmi‘ tega znanstvenega razuma ne moremo odpraviti ali zavrniti naravnega videza. To je nesmiselno ne le zato, ker je videz za nas pristna realnost, temveč tudi zato, ker je resnica, ki nam jo govori znanost, tudi sama relativna glede na določeno razmerje do sveta in si nikakor ne more lastiti, da je celotna resnica. Pač pa jezik dejansko vključuje celoto našega razmerja do sveta, in v tej celoti jezika najdemo svojo legitimnost tako videz kot znanost.«

Po kratki, upam, da tudi dovolj pomembni zastranitvi nadaljujem z razmišljanjem o dogodku, ki je pretresel marsikakšno obiskovalko in obiskovalca Rožnika, tudi arhitektko Martino Lipnik, predsednico Društva za urbano okolje (DUO). 11. marca letos je *Dnevnik* objavil njeno tehtno in prizadeto kritiko sečnje na Rožniku z vidika zakonodaje. Navajam jo skoraj v celoti in z njo tudi zaključujem uvodnik – v premislek bralkam in bralcem:

»[V]si pristojni [se] izgovarjajo na gozdno gospodarske načrte v skladu z zakonom o gozdovih, na podlagi katerih se lahko v gozdovih seka. Zakon o gozdovih določa, kakšne so funkcije gozdov, tudi socialne, varovanje naravnih vrednot, varovanje kulturne dediščine, ter estetska funkcija, in druge. V okviru naštetega se nekateri gozdovi določijo kot ‚gozdovi s posebnim pomenom‘, in tak primer je celoten gozdni sestoj na Rožniku.

Območje Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib ima več plasti zaščite, ki bi morale biti vse združeno in koordinirano vgrajene v odlok o gozdu s posebnim namenom. Gre za varovanje po zakonu o ohranjanju narave, po zakonu o varovanju kultur-

ne dediščine [...], po zakonu o gozdovih (odlok o razglasitvi gozdov s posebnim namenom Rožnik in Šišenski hrib – zaradi izjemno poudarjenih socialnih funkcij gozd s posebnim namenom), po zakonu o urejanju prostora [...] in drugih.

Očitno je bil prav režim varovanja kulturne dediščine premalo izpostavljen na posvetu o upravljanju gozdov, ki so ga pripravili Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z Gozdarskim inštitutom Slovenije, Biotehniško fakulteto, Mestno občino Ljubljana in Krajinskim parkom Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, v torek, 14. marca 2023 [...]. Pojasnjeno je bilo, kako in kdaj je gozd na Rožniku in Šišenskem hribu dobil gozdnogospodarski in upravljavski načrt, kakšne smernice nosilcev urejanja prostora so bile ob tem pridobljene ter da krajinska arhitektura pri vsem ni imela besede. Povedano je bilo tudi, da gre za ‚proizvodni gozd‘ in ne za ‚parkovni gozd‘, saj takega poimenovanja slovenska zakonodaja ne pozna.

Podrobnejši opis režima varovanja kulturne dediščine na območju Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib je: varuje se Kulturna krajina Rožnika in Šišenskega hriba z med vojnoma urejenimi peščenimi potmi, povezana s klasičnim delom parkovne zasnove Tivolija. Kulturna krajina obsega hribovito območje Rožnika in Šišenskega hriba, zahodno od mestnega jedra Ljubljane. V okviru zakona o varstvu kulturne dediščine se omenja možnost obravnave s ‚konservatorskim načrtom za prenovo‘ za območje kulturne krajine.

Vsekakor bi pričakovali, da se tudi upravljanje gozda s posebnim namenom na območju kulturne dediščine ob tako drastičnih posegih vanj, kot je sedanji obsežen in radikalen posek, uskladi s postopkom varstva kulturne dediščine, kot ga omogoča zakonodaja. Obvezna izhodišča za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov so okoljska izhodišča po predpisih, ki urejajo varstvo okolja. Glede na to določilo ne bi bila odveč uvedba postopka (celovite) presoje vplivov na okolje, iz katerega bi bilo razvidno, kakšne posledice okolju naredi tako radikalno sekanje v gozdni površini ob mestu. V primeru Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib je gozdnogospodarski načrt očitno vključeval naravovarstvene pogoje, zelo slabo pa kulturno-varstvene pogoje, pa tudi okoljevarstvene, kot jih narekuje Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana – izvedbeni del [...] (ohranjanje narave, varstvo kulturne dediščine, okolja in naravnih dobrin, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami ter obramba), glede na rezultat, ki ga gledamo danes.«

Tomaž Sajovic